

P. Dr. Soós Ányos: "A Te képed, Fölséges" - Szent Ferenc Naphimnusza

A Naphimnusz Szent Ferenc legegységibb műve. Egyéniségének olyan tükre, melyet nem homályosít el az önmagáról szándékosan alkotott kép. Mert a tudatos önéletrajzban, végrendeletben benne van a szándék, hogy követőinek példaképet nyújtson. Ez a szándék tiszteletre méltó, nem nyújt hamis képet. Megszenvetde minden szavát. Mind igaz, amit magáról vall. De benne van a nevelő szándék, mely a hangsúlyokat meghatározza. Ő a nagy Jézus követő, szeretné megörökíteni utódaiban az útra indító inspirációjából megélt életét.

A Naphimnuszban, az utolsó mondatot kivéve, nincsen szándékolt tanítás. Ihletében Szent Ferenc belső világa, legalapvetőbb érzései a maga frissességében, mondhatni a születés üdeségében nyilatkoznak meg. A Naphimnusz egy költői, szárnyalásra képes léleknek és egy józan parasztnak a lelki tükre. Meg tudta őt igézni a szépség, és a megigézettséget képes volt szavakba önteni. Hite által az igéző szépség a mindezt ajándékozó Fölséges Istenhez emeli. Egy paraszt józanságával nézi a teremtés javait. Egy paraszt a szegénységében nagyon megtanulta becsülni a teremtés javait, hiszen mindentől függött élete. Mélységesen átérzi a kiszolgáltatottságot, ám ezt nem keservesen éli át, hanem a hit biztonságában: a Teremtő meg nem szűnő ajándékaiként. Isten szeretete az embernek nagyon szükséges, hasznos javaiban tükröződik. A Naphimnusz tehát a teremtés szépségének és hasznosságának himnusza. Nem tud többet a teremtésről, mint ami a klasszikus kultúrából átszivárgott a középkori ember tudatába. A világ négy őselemből áll. Ezek: levegő, tűz, víz és föld. A pogány örökséghez hozzáteszi a keresztény többletet: az embert, aki üdvösségre van teremtve, akinek ugyan szembe kell nézni a halállal, de az csak a halálos bűnben holtaknak félelmetes. Ő, aki testvéreket gyűjtött maga köré, a világról alkotott felfogását a minden testvériség gondolata hatja át. A teremtett dolgok a Gondviselés emberszolgáló és kézzel fogható jóságát jelenítik meg, anélkül, hogy tudnának arról a jóságról, mellyel körülveszik az embert. Néma, hűséges és szolgáló jóságuk annyira meghatja Ferencet, hogy nevet ad nekik és egy nagy családot alkot belőlük. A Nap Urunk és Bátyánk, a Hold a Nénénk, a levegő, a szél az Öcsénk, a tűz a Bátyánk, a víz a Hűgünk, a föld a dajkáló Anyánk. E nagy, jóságos és szolgáló néma család láttán megtelik a szíve hálával, örömmel és feltör lelkéből a Teremtő előtt a boldog felsóhajtás: Áldott légy Uram! nemcsak a maga nevében, hanem az emberiség nevében. Ezért a Naphimnusz mindenki himnusza. Alázatossága olyan bátor, hogy Istenben megváltott emberként mer levelet írni minden testvérnek, az öröknek, minden hívőnek, a népek vezetőinek és mer minden ember nevében himnuszt mondani boldog felsóhajtással: áldott légy Uram! Mint a jeruzsálemiek Jézus bevonulásakor, mint Balassi a tavaszi újuláskor: "Áldott szép Pünkösdek gyönyörű ideje." Ferencből ez a boldog felsóhajtás nem akar megszűnni: Áldott légy... Áldott légy... Áldott légy... Először a mindenek Teremtője, minden javak forrása előtt áll meg nagy megindultsággal.

*Mindenható, fölséges és jóságos Úr,
Tied a dicséret, dicsőség és imádás
És minden áldás.
Mindez egyedül Téged illet Fölség,
És nem méltó az ember, hogy nevedet kimondja.*

De itt megtorpan a vers. Ki mondhatja akkor ki. A józan önismeret majdnem elnémítja. A dicséret kötelessége és az ember méltatlansága olyan belső feszültségre világít rá, melyet csak egy egészen őszinte ember érezhet át. Ez a belső feszültség ad már az identitásnak szuggesztív erőt. Mi lesz ezután? De a méltatlanságának tudatában majdnem elnémuló ember a teremtés csodáinak láttán mégsem maradhat néma. A teremtőnek igazságot kell szolgáltatni. Így szabadul fel a zsilip, és árad tovább a himnusz.

Áldott légy Uram s minden alkotásod

*Legfőképpen Urunk-Bátyánk a nap.
Aki a nappalt adja és aki ránk deríti a te világosságod.*

A teremtés élén a Nap áll. Őt kell először dicsérni: hasznosságáért, mert ő elteti a földet. Igazi Úr, aki az úrvoltát jótékonyosságával igazolja, és Bátyánk, akire felnézünk. Ezek után meglendül a vers a névszói állítmányok halmozásával a csúcspontra jut.

*És szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes:
A te képed Fölséges.*

Ferencnek látni kell Istent. Kép kell őneki róla. Látás nélkül nem élhet. Ahogy látnia kell neki Jézust földibb és emberibb módon a Szent Kenyérben.

*Áldott légy Uram, hold Nénénkért és minden csillagaiért az égnek,
Őket az égen alkotta kezed fényesnek, drága szépnek.*

A ragyogó Nap mellett a szelíd fényű Hold áll, a Férfi mellett a Nő. Józan megilletődéssel látja: nőnek is kell lenni. Egész életét átszövi a nők iránti tisztelet.

*Áldott légy Uram, szél Öcsénkért
Levegőért, felhőért, minden jó s rút időért.
Kik által élteted minden te alkotásod.*

A klasszikus sorrend szerint következik a levegő és minden benne zajló jelenség. Az örökké mozgó öcsénk ez, aki rakoncátlan bőrig áztat, vagy megdideregtet. De mindez elviselhető, mert hozza a hasznos esőt és megtermékenyíti a földet.

*Áldott légy Uram, víz Húgunkért,
Oly nagyon hasznos ő, oly drága, tiszta és alázatos.*

A vízhez hajol le a leggyengédebb szeretettel: ő a kis húga, aki először is nélkülözhetetlenül hasznos, aztán drága vagyis szeretetreméltó, és ami a legszebb: alázatos. Látta ő a hatalmas, haragos tengert, de neki a vizet a csörgedező Rivo Torto patak jelenti.

*Áldott légy Uram, tűz Bátyánkért,
Vele gyújtasz világot éjszakán
És szép ő és erős, hatalmas és vidám.*

Van még egy bátyánk: a tűz. Nélküle az éjszaka rémületes sötét lenne. Melegítő tüze pedig az ő belső lobogásával rokon, sőt a Lélek tüzével, és mindenestől az életöröm jelképe.

*Áldott légy Uram, Földanya-nénénkért
Ki minket hord és enni ad,
És mindennemű gyümölcsöt terem,
füveket és színes virágokat.*

Ezután eljutunk az anyánkhoz, a földhöz, aki enni ad. Ez a legelső s legfontosabb, hogy éljünk, de a nyers hasznosságon felül virágokat, léttöbbletet ad. Szentesíti a szépség, a költészet jogát, ami ugyan hasznot nem hoz, de mégsem élhetünk nélküle.

*Áldott légy Uram, minden emberért,
Ki szerelmedért másnak megbocsát,
És aki tűr gyötrelmet, nyavalyát.
Boldogok, akik tűrnek békeséggel,
Mert tőled nyernek majd, Fölséges, koronát.*

Végre megjelent az ember, de milyen szigorú Ferenc! Kiért ad hálát? Nem esik hasra az ember előtt, mert ember. Ő nem az a lágyszívű filantróp, aki távolról mindenkit szeret és mindent megbocsát. Ő csak azért az emberért mond áldást, aki másnak megbocsát, aki a Miatyánk embere. A pszichiáterek kontár feloldozása helyett Istenre bízta a Korona megítélését.

*Áldott légy uram, a testi halálért, mi Testvérünkért,
Akitől élő ember el nem futhat.
A kik halálos bűnben halnak meg, jaj azoknak!
És boldogok, kik magukat megadták te szent akaratodnak,
A második halál nem fog fájni azoknak.*

A halál előtte is a Dies irae komorságával jelenik meg. De bibliai hittel nézi a halált. A Jelenések könyve szerint a második halál, a kárhozat a rettenetes, azoknak lesz része benne, akik megátalkodtak a halálos bűnben. Az első halál, a testi halál, szolgáló testvérünk.

*Dicséritek az Urat és áldjátok,
És mondjátok hálát neki,
És nagy alázatosan szolgáljátok!*

A befejezésben Ferenc hozzánk fordul. Mi is benne vagyunk a versben. Feloldoz méltatlanságunk tudata alól és felszólít, hogy folytassuk az ő dicséretét és adjunk hálát Istennek a hétköznapi, meg nem szűnő ajándékaiért és a teremtés szépségében nekünk adott ünnepi öröméért.

A fordításról

Az iskolai tankönyvekből ki nem hagyható a Naphimnusz, ez jelzi a világirodalmi rangját. Képes Géza fordításában közlik, mely szinte prózává szürkül. Ezt az értékvesztést érzem a hivatalos kiadványban közzétett Naphimnusz fordításban: Assiszi Szent Ferenc művei. 1992.

Ez a fordítás Sík Sándor neve alatt szerepel. De melyik fordítás? Takács Ince 1929-ben megjelent: Assiszi szent Ferenc iratai c. munkájának 171-172. oldalán ez az általam itt közölt fordítás szerepel. A lábjegyzetben írja, hogy Sík Sándortól kért és kapott engedélyt a közlésére. Ezután így folytatja a lábjegyzetet: "A Naphimnusz itt adott fordítása újabb keletű (Található Balanyi Gy.: A tökéletesség tükre munkájának 184-185. o.) Abban különbözik a régiebb Sík Sándor féle fordítástól, hogy a lehető leghűbben akarja ebben Szent Ferenc gondolatait visszatükrözni." (171. l.) Tegyük hozzá, hogy fordításában Szent Ferenc költői lelkének naív varázsát is sikerült visszaadni némi ódon ízzel, bibliai szólásmóddal.

Megjelent a Magyar Barát c folyóiratban